



Yaşlı Bireylerin Eğitiminde Geragojik Yaklaşım

Birtan KICIRDAR ^{*a}, Hüseyin KAYGIN^b

Makale Bilgisi

DOI:

Makale Geçmişi :

Geliş :27.06.2024

Düzeltilme :24.07.2024

Kabul :27.07.2024

Keywords:

Yaşlılar,

Eğitim,

Öğrenme,

Geragoji.

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Öz

Genellikle toplumlarda, insanların yaşlandıkça düşünce ve ifade etkinliklerinin kaybolduğu ve yaşlıların zekâ, hafıza ve öğrenme yeteneklerinin gençlere göre önemli düzeyde düşük olduğu gibi yanlış ve önyargılı inançlar hâkimdir. Yaşlılıkta eğitim, yaşlıların; sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılanması hakkında bilgi edinmek için en önemli araçlardan biridir. Yaşlıların eğitimi sayesinde, yaşlıların; faydalı olma, anlamlı bir role sahip olma, yeni beceriler geliştirme, eğlenme, fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı bir yaşam sürme gibi ihtiyaçlarını karşılama fırsatına sahip olurlar. Geragoji; yaşlı insanların ayrı bir eğitim teorisini gerektirecek kadar farklı olduğunu savunmaktadır ve yaşlı bireylerle ilgilendiği için yaşlanma konusu ile araştırma ve eğitim açısından ortak bir zemin oluşturmaktadır. Geragoji, disiplinlerarası bir alan olarak tanımlayabileceğimiz gerontoloji ile ilişkilendirilmektedir. Gerontolojinin günümüzdeki gelişimi, bu alanda uzman olarak yetiştirilenlerle artan yaşlı eğitimi taleplerinin yerine getirilmesi ile birlikte geragoji bir bilim olarak şekillenmiştir. Bu çalışmada yaşlıların eğitimine yönelik yeni sayılabilecek bir yaklaşım olan "geragoji" ile ilgili literatür araştırması ışığında tüm yöntemleriyle ele alınmaya çalışılmış ve konunun önemine dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Geragogical Approach The Education Of Individuals In Later Adulthood

Article Information

DOI:

Article History :

Received :27.06.2024

Revised :24.07.2024

Accepted :27.07.2024

Keywords::

Senior,

Education,

Learning,

Geragogy.

Article Type:

Research Article

Abstract

Often, societies are dominated by false and prejudiced beliefs that people lose their thinking and expressive activities as they age and that the intelligence, memory and learning abilities of older people are significantly lower than those of younger people. Education in old age is one of the most important tools to learn about meeting the social, economic, psychological and physical needs of older people. Through education of older people, they have the opportunity to fulfil their needs to be useful, to have a meaningful role, to develop new skills, to have fun, to live a physically and mentally healthy life. Geragogy argues that older people are different enough to warrant a separate theory of education, and because it is concerned with older people, it forms a common ground for research and education with the subject of ageing. Geragogy is associated with gerontology, which can be defined as an interdisciplinary field. With the current development of gerontology and the fulfilment of the increasing demands for elderly education with those trained as experts in this field, geragogy has been shaped as a science. In this study, "geragogy", which is a new approach to the

*İlgili Yazar: birtankicirdar@gmail.com

^a Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye, <http://orcid.org/0009-0001-1416-0879>

^b Doç. Dr., Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye, <http://orcid.org/0000-0002-1315-0126>

education of the elderly, was tried to be discussed with all its methods in the light of the literature research and it was aimed to draw attention to the importance of the subject.

Giriş

Son zamanlardaki teknoloji ve tıp dünyasının hızla gelişmesi, yeni tanı yöntemlerinin bulunması, çoğu ölümcül hastalığın tedavisinin bulunması gibi sebepler tüm dünyada sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik değişimlerin önünü açmıştır. Ölüm oranının azalması ve doğum oranının artması ile birlikte doğumda beklenen yaşam süresi uzamıştır. Türkiye de bu gelişmelerden payını almış ve yaşlı nüfus oranındaki artış dikkat çekmiştir. Yaşlı nüfus oranındaki artış, yaş ile birlikte ortaya çıkan sorunlara dikkati çekmeye başlamıştır. Kayıplar dönemi olarak tanımlayabileceğimiz yaşlılık döneminde bireylerin yaşamış olduğu statü kaybı, yoksulluk, yalnızlık ve yaş ile birlikte artan hastalıklar bu dönemin göz ardı edilmemesi gereken en önemli sorunlarından olmuştur.

Yaşlı nüfus oranındaki artış ve yaşlılık döneminde yaşanan olumsuz sonuçlar ilerleyen zamanlarda artık daha da göz önüne gelmeye başlamıştır. Biyolojik, psikolojik, fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla ele aldığımızda yaşlanma süreci için elzem politikaların ortaya konması artık ihtiyaç haline gelmiştir. Bu politikalar arasında hayat boyu öğrenme odağında hedeflenen yaşlı eğitimi de yer almaktadır.

Yaşlanma döneminde yaşlı eğitimi göz ardı edilmemesi gereken elzem bir konudur. Bazı yaşlı bireyler bireysel yaşamlarında veya sosyal yaşamlarında sahip oldukları kabiliyetleri kaybetmiş gibi düşünebilirler. Bu düşüncenin giderilmesine katkı sağlayacak yollardan biri de yaşlıların eğitimidir (Emiroğlu, 1995). Yaşlı insanların problem çözme kalitesi, hafıza performansı ve akışkan zekâsı çeşitli eğitim programlarıyla geliştirilebilir. (Onur, 2000). Birbirinden farklı olan eğitim programları, yaşlı bireylerin; fiziksel, zihinsel ve psikolojik hallerine göre planlanıp programlanmaktadır.

Yaşlılara özel olarak planlanan eğitim programları, yaşlıların ayrı bir program ile eğitim alacak kadar farklı olduğunu savunan “geragoji” teorisi ile de alakalıdır. Geragoji teorisinden yaşlı öğrenciler için detaylı eğitim teorilerinin uygulanması beklenmezken daha çok gerontolojik konularda hassaslaşmaları ve farkındalıklarının yükselmesi beklenmektedir (Findsen & Formosa, 2011). Alışık olunan klasik pedagojinin aksine geragojide yaşlı öğrencilerin müfredatları kendilerinin ilgi duydukları şekilde düzenlemeleri için olanaklar sunulmaktadır (Wright, 2016). Geragojik yaklaşımlarla, yaşlıların yaşadığı ya da yaşayabilme ihtimali olduğu olumlu ve olumsuz durumları da göz önünde bulundurarak daha kaliteli ve verimli bir eğitim ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Yaşlı Popülasyonu ve Yaşlılık

Türkiye’de yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üstü nüfus, 2017’de 6 milyon 895 bin olarak kayıtlara geçerken son 5 yıldaki %22,6 artışla birlikte 2022 yılında 8 milyon 451 bin 669 kişiye ulaşmıştır. Toplam nüfusun içindeki yaşlı nüfus oranı 2017 yılında %8,5 iken, 2022 yılında bu oran %9,9’a kadar ulaşmıştır. Cinsiyet olarak dağılımda ise kadınlar toplam yaşlı nüfusunun %55,6’sını oluştururken erkekler %44,4’ünü oluşturmaktadır. Nüfus artışlarının bu şekilde seyretmesinin sonucunda yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2023).

Gelişmiş ülkelerde 65 yaş yaşlılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ‘ye göre de genç yaşlılık: 65-74 yaş, orta yaşlılık: 75-84 yaş, ileri yaşlılık ise 85 yaş ve üstü olarak sınıflandırılmaktadır (Yumurtacı, 2007).

Doğumla başlayan yaşam sürecinde insanlar çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık evrelerinden geçerler. Bu evreler her insan için farklıdır ve kimin “yaşlı” sayılacağı kültüre, zamana ve topluma göre değişir. Bazı toplumlarda insanlar yaşları nedeniyle, bazılarında ise fiziksel yetenekleri ve sağlık sorunları nedeniyle “yaşlı” olarak sınıflandırılır (Müftüler , 2018).

Sınıflandırmalara rağmen gerontologların çoğu bunun belirleyici olmasını sorgulamaktadır. Çünkü yaşlılık herkes için ortak sınıflandırmalara dâhil edilecek bir dönem değildir ve her yaşlı için ayrı bir

anlam ifade etmektedir (Schuetz, 1982). Yaşlanma; bir kişinin yapısal ve organizmik yıkımına neden olan, iş verimliliğinde azalmaya, denge kaybına ve sağlığın bozulmasına yol açan, değişikliklere uğradığı bir yaşam sürecidir (Yumurtacı, 2007). Ülkemizde yaşlılık, genellikle hastalık ve düşkünlük olarak tanımlanır ve bu dönem kayıplar dönemi olarak da adlandırılmaktadır (Tufan, 2014). Öte taraftan yaşlanma dönemi aktif ve üretken olunan bir dönemdir (Kılavuz, 2002). Yaşla birlikte zihinsel ve fiziksel kapasite azalmasına ve hareket kabiliyeti düşmesine rağmen kişi kendini yaşlı hissetmeyebilir (DPT, 2007a). Bundan sebeple çok kötü bir dönem olarak görmektense toplumun yaşlılara karşı pozitif bir bakış açısı ile yaklaşımları ve yaşlılık dönemimin doğal bir seleksiyon olduğunun farkına varmaları gerekmektedir (Çilingiroğlu & Demirel, 2004). Yaşlılık durağan ve değişmeyen bir yaşam dönemi değildir. Aksine, yaşlılık çeşitli güçlerin etkileşimini içerir. Bu güçlerin özünde, yaşamın her aşamasındaki zorluklara rağmen sebat etmek için gereken bilgeliği ve içgörü vardır (DPT, 2007a).

Yaşlılıkta Eğitim

Ulusal Yaşlanma Çalıştayı, yaşlıların yaşlandıkça düşünce ve ifade etkinliklerini kaybettiklerine dair inancın yanlışlığına dikkat çekmiş ve yaşlıların zekâ, hafıza ve öğrenme yeteneklerinin gençlerden önemli ölçüde daha düşük olduğuna dair inancın, yaşlıların toplumla bütünleşmesini engelleyen yaygın bir önyargı olduğunu belirtmiştir (Tufan, 2007). Yaşlanma sürecinde tüm bilişsel işlevler azalmaz. Bazı bilişsel işlevler kendi özelliklerine ya da bireysel özelliklere bağlı olarak çok fazla değişmeyebilir. Ancak bireyin yaşam kalitesini belirleyen sosyo-ekonomik koşullar, eğitim düzeyi, hastalıkları ve psikolojik durumu, bireyin anatomik yapısı gibi faktörler yaşlılıkta bireyin bilişsel yeteneklerini etkiler. Bu nedenle, tüm yaşlılar bilişsel değişiklikler açısından eşit derecede şanslı değildir. Bazı bireyler tatmin edici bir yaşlanma gösterebilir ve bilişsel yetenekleri gençlik dönemleriyle aynı seviyede ya da gençlik dönemlerine göre daha gelişmiş olabilir (Er, 2009). Bu nedenle yaşlılık döneminin özelliklerini ilişkin çalışmalarda, yaşlılıkta düşünce ve ifade etkinliğinde genel bir kayıp olmadığı savunulmaktadır. Düşünce ve ifade verimliliği, bireylerin zaman içinde edindikleri eğitim düzeyine, mesleğine, iş yaşamındaki konumuna ve pozisyonlarına bağlıdır. Her insanın kendine özgü bireysel bir yaşlanma sürecinden geçerek yaşlandığı unutulmamalıdır (Tufan, 2007). Yani yaşlanma biriciktir ve bireyin geçmiş ömründe nasıl yaşadığının bir sonucudur.

Yaşlılıkta eğitim, yaşlıların; sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması hakkında bilgi edinmek için en önemli araçlardan biridir (Kılavuz, 2002). Bilgi sağlamanın yanı sıra davranışları etkileyen bir sosyalleşme faktörü olarak eğitim, yaşlıların; başkalarıyla temaslarını sürdürmelerine, ufuklarını genişletmelerine ve anlamlı faaliyetler geliştirmelerine yardımcı olur. Eğitim sayesinde yaşlılar faydalı olma, anlamlı bir role sahip olma, yeni beceriler geliştirme, eğlenme, fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı bir yaşam sürme, saygı görme, özdenetim sahibi olma ve kendileri olma ihtiyaçlarını karşılama fırsatlarına olanak tanımaktadır (Kurt, 2008).

Yaşlıların çoğunun, nüfusun diğer kısmına göre eğitim düzeyi daha düşüktür. Genellikle iyi eğitilmiş olmasalar da, yaşlı insanlar öğrenme kapasitesine sahiptir ve genellikle "sözlü ve yazılı becerilerde" genç öğrencilerden daha iyi performans gösterirler. Ancak yine de tüm yaşlı insanların öğrenmeye devam etmesi gerekmektedir (Marus, 1978). Çünkü yaşla birlikte gelen bazı radikal ve kademeli değişikliklere uyum sağlamaları onlar için avantaj olacaktır. Emeklilik, sevdiklerinin ölümü, yeni yaşam koşulları, fiziksel rahatsızlıklar, giderek karmaşıklaşan teknolojiler ve hareket eksikliği bu değişikliklerden yalnızca birkaçıdır. Birçok yaşlı insanın az eğitilmiş olması, yaşam memnuniyetlerini arttırmaları ve uyum sağlama becerilerini güçlendirmek için öğrenme programlarına ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu öğrenme programları eğitim düzeyi düşük yaşlılara uygulandığında, daha fazla farklı yaşlı bireyi cezbetmesi muhtemeldir (Schuetz, 1982).

Dünyanın birçok ülkesinde yaşanan demografik değişiklik ile eğitim politikalarının önemi yaşlı nüfus odağında önem kazanmıştır (Yumurtacı, 2007). Yaşlı nüfusla ilgili eğitim politikalarının uygulanmasında, yaşlıların katılımı ve sosyal entegrasyon açısından toplumdaki diğer gruplarla işbirliği göz ardı edilmemelidir (Emiroğlu, 1995). Öte yandan, yaşlılara değişen dünyanın gerektirdiği yeni becerilerin kazandırılması için eğitim verilmeli ve bu verilen eğitim "yaşam boyu öğrenme" kavramı altında sürekli olarak yer almalıdır. (Gündoğan, 2001). Yaşam boyu öğrenmenin, ileri yaştaki bireyler açısından; karşılaşılan öğrenme zorluklarının yenmede, hayatın içine adapte olunmasında önemli rol oynadığına, insanın doğası gereği sürekli öğrenebilen varlık olduğunun kanıtlanmasında ve bilinçli toplumlar

yetiştirilmesinde büyük bir rolü olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme özelinde yaşlıların eğitimi, uzun süredir tartışılan konulardan biri olmakla beraber 1970'lerden itibaren yaşlıların eğitimleri için üniversiteler kurulmuştur ve bu üniversiteler, örgün eğitimlerine devam ederken sayıları da günden güne artmaktadır (Formosa, 2019).

Yaşlı eğitimleri, yaşlılığa hazırlık konusunda farkındalık yaratmakla başlatılabilir. Daha sonra, yaşlılığa hazırlık eğitimine ek olarak, sağlıklı yaşam tarzları, psikoloji, boş zaman etkinlikleri, iş ve mesleki eğitim, teknoloji, kamu hakları ve sorumlulukları, bakım, din, okuryazarlık, finansal yönetim ve tarım gibi konularda eğitim verilmelidir. Eğitim, andragojik ve gerontolojik ilkeler dikkate alınarak profesyoneller tarafından verilmelidir (Dağlı, 2018).

Yaşlı eğitimi, bireylerin hayatlarının bu döneminde kendilerini daha iyi hissetmeleri, topluma daha aktif katılmaları ve kendilerine olan güvenlerini arttırmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Yaşlı eğitimi ve geragoji birbirine sıkı sıkıya bağlı iki kavramdır ve yaşlı bireylerin eğitimine yönelik yaklaşımlarını şekillendirmektedir. Bu çalışmayla; yaşlı eğitimi programlarının daha etkili ve katılımcıların ihtiyaçlarına uygun olmasının sağlanması, yaşlı bireylerin öğrenme deneyimlerinin iyileştirilmesi ve böylelikle yaşam kalitelerinin artırılması noktasında bilimsel bir yaklaşım olarak geragojiye ve ilkelerine ışık tutmak amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmanın modeli, literatür taramasına dayalı bir derleme çalışması olarak belirlenmiştir. Literatür taraması, belirli bir konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırmaların detaylı bir incelemesidir. Bu süreç, bir konu hakkında mevcut bilgilerin detaylı bir değerlendirmesini sunarak, okuyucuya mevcut bilgi düzeyini ve bilinmeyen alanları gösterir. Bu sayede, yeni bir araştırmanın gerekliliğini veya neden bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu belirleyerek, araştırmanın temelini oluşturur (Denney & Tewksbury, 2013).

Çalışmada, günümüzde ön plana çıkmaya devam eden yaşlı eğitiminin ve geragojinin önemini konu olan ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiş, elde edilen veriler araştırmanın amacı doğrultusunda düzenlenerek aktarılmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmaya veri oluşturan kaynaklar, 1978-2023 yılları arasındaki; yerli ve yabancı indeksli dergilerden, ulusal ve uluslararası kitaplardan oluşmaktadır. Yaşlı eğitimi ve geragoji ile ilgili çıkan sonuçlar çalışmanın amacına uygun olarak değerlendirilip, sistematik bir şekilde sunulmuştur.

Bulgular

Yaşlı Bireylerin Eğitiminde “Geragojik” Yaklaşım

Geragoji; ileri yaştaki bireylerin ayrı bir eğitim teorisini gerektirecek kadar farklı olduğunu savunmaktadır. Bazı eleştirmenler geragojiden yaşlı öğrenciler için kapsamlı eğitim teorileri beklenmemesini, sadece gerontolojik konulara karşı farkındalık ve duyarlılık beklenmesini savunmaktadır (Yeo, 1982).

“Yaşlı yetişkin eğitimi” kavramı 16. Yüzyılın başlarında Çekya’da Comenius tarafından ortaya atılmış olsa da “geragoji” terimi ilk olarak Lebel’in (1978) “Yaşam Boyu Öğrenme” adlı makalesinde yer almıştır. Yeo (1982) bundan birkaç yıl sonra herhangi bir eğitim teorisi geliştirmeden “eldergoji” terimini ortaya atmıştır. Geragoji kavramını daha da genişletmeye yönelik kapsamlı bir girişim ise John’un “Yaşlılara Öğretmek ve Sevmek” (1983) ve “Geragoji: Yaşlılara Eğitim İçin Bir Teori” (1988) adlı kitaplarında ortaya konmuştur (Akt. Finsden & Formosa, 2011).

Yaşlı yetişkinler günümüz öğretim stratejileriyle alakalı tartışmalarında ikinci plana atıldığından dolayı, geragojiye ilişkin literatürün bütüncül niteliği ümit vericidir. Yine de geragoji literatürünün bütünselliği, eleştiriden uzak olması sebebiyle eleştirilmektedir (Formosa, 2005).

Geragoji, yaşlı bireylerle ilgilendiği için yaşlanma konusu ile araştırma ve eğitim açısından ortak bir zemin oluşturmaktadır (Kilian, 2007). Disiplinlerarası bir alan olarak tanımlayabileceğimiz gerontoloji; geriatri (klinik yaşlı alanı), mimarlık (yaşlılar için tasarımlar), teknoloji (yaşlılar için inovasyonlar), sosyal hizmet (yaşlı bakımı), psikoloji (yaşlılıkta depresyon ve anksiyete) ile ilişkilendirilmektedir. Çünkü bu işbirliği olmadan yaşlılar için hedeflenen eğitim programlarının uygulanması oldukça güçtür (Kilian, 2009). Artan yaşlı nüfusuna bağlı olarak gerontolojinin gelişimi ve gerontoloji alanındaki uzmanların sayısındaki artış, geragojinin bir bilim olarak şekillenmesine katkıda bulunmaktadır.

Yetişkin insanlar için kendi kendine öğrendikleri ve kendilerini değerlendirebildikleri öz-yönelimli öğrenme ön plana çıkarken, bu durum yaşlı insanlarda değişmektedir. Çünkü yaşlı insanlar hedefleri konusunda biraz kararsızdırlar ve öğrenme yetkinliklerine aşına değillerdir. Bu nedenle alanında uzman bir kişi rehberliğindeki öğrenme ön plandadır (Schuetz, 1982). Yaşlılar, çoğu zaman gerçekçi amaçlara sahip olmayabilirler ve öğrenme fırsatları hakkındaki farkındalıkları düşük olabilir. Bu sebeple öğretim programlarının planlanmasında rehberliğe ihtiyaç duymaları olağandır (Housden, 2007).

Yaşlılar genellikle, karşılaşılan problemlerle tek başlarına başa çıkma konusunda yeterli yeteneklerden yoksun olabilirler. Bu durumda, karşılaşılan problemlerin başkaları tarafından çözülmesi için, yaşlılar yol gösterecek kişilerden, kurumlardan ve süreçlerden yararlanmayı öğrenebilirler. Ancak; aşırı öğretici bir roldeki eğitmen, yaşlı öğrenenlerde eğitim süreci boyunca pasifliğe neden olma tehlikesi de yaratabilmektedir (Findsen & Formosa, 2011).

Geragoji eğitmenleri, yaşlı bireylerin öğrenim süreçlerine ilk olarak detaylı bir değerlendirme ile başlarlar. Yani; kişinin ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitim geçmişinin öğrenilmesi, fiziksel ve psikolojik olarak güçlü ve zayıf yanlarının tespit edilmesi gibi parametreler değerlendirilir. Bunların sonucunda amaçlar ve hedefler belirlenerek öğrenim süreci başlatılır (Martha T., 1988). Yaşlı bireyler yönlendirilmeye ihtiyaç duyarlar. Çünkü, eskiden sahip oldukları pratik yeteneklerinden yoksundurlar. Bilgi birikimleri ve tecrübelerinden yola çıkılarak eğitim programı planlanır (Kilian, 2007).

Geragoji kavramını iletmeye ve yaygınlaştırmaya yönelik çeşitli bilimsel çalışmalar yürütülmüştür. Yaşlı yetişkinlerin öğrenmelerini araştıran bazı akademisyenler (Baringer, Kundra, & Nussbaum, 2004; Paterson, 1983; Van Wynen, 2001) eğitimcilerin uzun bir aradan sonra yaşlı yetişkinlerin nasıl sınıflara kolayca adapte edebileceklerine odaklanmışlardır. Baringer ve arkadaşları, çok uzun aradan sonra sınıflara dönen yaşlı yetişkinlerin çoğunlukla özgürce hareket etmelerinden dolayı, sınıf yönetiminde bir güçlük karşı karşıya kaldıklarını vurgulamışlardır (Baringer, Kundra, & Nussbaum, 2004). Yaşlı yetişkinler, eğitmen ve öğrenen arasında pozitif bir ahenk olduğu öğrenme ortamlarında başarıyı yakalarlar. Çünkü böyle bir ortam çok fazla motivasyon, heyecan ve bir birlik algısı oluşturan sosyal ortamlara dönüşmektedir (Wlodkowski, 2008). İlave olarak, ders materyalleri yaşlı yetişkin öğrenenlerin hayal güçlerini canlandırmada başarı yakalayacaksa, soyut öğeler yerine yaşlı öğrenenler arasında daha fazla bilinen “asıl hayati” anımsatacak şekilde sunulmalıdır (Peterson, 1983).

Geragojideki öğretim yöntemleri, öğretmenler tarafından kullanılan fikirler ve stratejiler açısından farklılık göstermektedir. Örneğin andragojide (yetişkin eğitiminde); kendi kendine öğrenme, katılımcı olarak karar alma süreci ve problem merkezli faaliyetler ön planda iken geragojide; eğitmen tarafından yönlendirilen öğrenme, denetimli olarak karar alma süreci ve kişi merkezli faaliyetler ön plana çıkmaktadır (Schuetz, 1982).

Geragojinin kişi merkezli öğrenimi; öz farkındalığa, yalnızlıktan ve birlikte olmaktan zevk almaya, değişimi kabul etmeye ve bu değişime ayak uydurmaya yaşlıyı isteklendirmektedir. Yaşlılar için tasarlanan öğrenme programlarının çıktıları, bireysel ve sosyal yeteneklerin geliştirilmesine odaklanmalıdır. Bu hedefler, yaşlıların ihtiyaçlarına özgü olarak kişiselleştirilerek, etkili iletişimi destekleyen bir müfredatı ile desteklenmelidir (Schuetz, 1982).

Çoğu yetişkinin sağlığının iyi ve yeterli olduğu söylenebilir. Bir kurumu aramak, bir iş uzmanına ulaşmak, form doldurmak, kredi alabilmek, fatura ödemek için; yeterli hareket kabiliyetine ve okuryazarlığa sahip yetişkinlerin çoğu bu işleri kendileri halledebilmektedir. Ancak; yaşlı bir kişi bu sorunları kolaylıkla çözemeyebilirler. Yaşlıların birçoğu; araba kullanmayı bilmiyor, bürokratik formaliteleri anlamıyor, avukatlardan ve bankacıardan korkuyorlar, ifadeleri net bir şekilde okuyamayabiliyor ya da telefondaki diğer kişinin ne dediğini ve neyden bahsettiğini

anlayamayabiliyorlar. Bu durumlar çoğu yaşlının yardım almadan problemleri çözüme kavuşturmalarına engel olmaktadır (Schuetz, 1982). Çok farklı olan yaşlı yetişkin öğrenenlerin eğitim geçmişlerini ve katılım sebeplerini yönetmek; öğrenenlerin işitme, görme veya bellek kaybı gibi yaş ile birlikte ortaya çıkan hastalıklarına uyum sağlamak en temel zorluklardandır. Bununla birlikte öğrenme deneyiminin son derece olumlu olması ve kişiyi tatmin etmesi, pek çok zorluğa rağmen bu zorlukların üstesinden gelinebilmesi anlamını taşımaktadır (Simson, Estina, & Laura B, 2002).

Bununla birlikte birçok yaşlıda hem özgüven eksikliği, hem de nasıl davranmaları gerektiği konusunda kaygı ve belirsizlik gözlemlenebilir. Yine birçok yaşlıda karşılaşılan artmış benlik ve statü kaybı, yaşlı eğitiminde uzman eğitmen gözetiminden fazlasına ihtiyaç duyulduğu göstermektedir (Cavan, 2013). Ayrıca ileri yaş ile birlikte artan sağlık sorunlarından biri olan görme problemleriyle karşılaşmak eğitmenler açısından çok muhtemeldir. Bu nedenle, yaşlı öğrenenler görsel öğrenme yerine işitsel öğrenmeyi de tercih edebilirler (Van Wynen, 2001).

Yaşlılar, genç yetişkinlere göre daha fazla tecrübeye sahiptirler. Aynı zamanda geleneklerine bağlılık konusunda da öndedirler. Sahip olunan bu tecrübe ile birlikte geleneklerini de randımanlı kullanabilirler. Buna karşın, bu tecrübeler her zaman yaşlıya yararlı değildir. Çünkü yaşlılar eğitim süreçlerinde en büyük tecrübelerin yanında en büyük hayal kırıklıklarını da bu tecrübelerinin içine dâhil ederler. Bu olumsuz tecrübeler yaşlının değişmesine engel olursa, eğitim sürecine de engel olur. Ancak revize edilip güncel olgulara uyarlanırsa da eğitim süreci hızlanır. Sosyal etkileşim, eğitim planlamasının içeriği, yaşlıların tecrübesinin değerlendirilmesi, bu tecrübelerle odaklanarak eğitim deneyiminin kalitesinin yükseltilmesi, geçmiş yaşamın incelenmesi ve yorumlar yapılması konularında eğitimcileri bir yol gösterici olarak, yaşlı öğrenenlerin deneyimlerini en üst seviyeye yükseltebilmektedirler (Moody, 2013)

Geragoji, öğrencilerin kişisel olarak gayelerini ve izlencelerini eğitmenlerin onayıyla planlamaları olarak değil, eğitmenlerin bir plan ve program dâhilinde yaşlı öğrenenlerden geri dönüt almalarıyla oluşturulan bir sistemi içermektedir (Knowles M. , 1984). Schuetz (1982), eğitim programlarını eğitmenlerin planladığı durumlarda, yaşlı öğrenenlerin göz ardı edildiği anlamı çıkarılmaması gerektiğini ve yalnızca öğrenme süreci ile ilgili koordinasyon rolünün dışında ikincil bir rol olarak düşünülmesi gerektiğini açıklamıştır.

Dezavantajlı gruplardan biri olarak tanımlanan yaşlı bireylerin eğitimine ilkesel bir bakış açısıyla yaklaşan Formosa, geragoji ilkelerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- Öğrenim, kişisel bağımsızlığı koruyacak yetenek ve kaynakları sağlamayı hedeflemelidir. Bu nedenle, bir eğitim kursuna başlamadan evvel, yararlı ve pratik sonuçlara vurgu yapılmalı ve verilen görevler yaşlı insanlar için anlamlı olmalıdır. Zevk, merak, bilgi arama ve iletişim tipik öğrenme yollarıdır.
- Uzun sözlü sunumlara dayanmak yerine öğretim yöntemlerini çeşitlendirmeye ihtiyaç vardır. Günümüz öğrencilerinin gereksinimlerine yanıt veren esnek, disiplinler arası bir yaklaşım hayati önem taşımaktadır.
- Eğitmenler, sunulan fikirlerin sayısını sınırlandırarak konuya net bir şekilde odaklanmalıdırlar. İlgisiz veya aşırı dikkat dağıtıcı kavramlardan uzak durmalıdır.
- Eğitmenler, disiplin veya ezberci öğrenme yerine, sıcak ve olumlu geribildirim, onay ve teşvikle katılımı teşvik etmelidir.
- Öğrencilerin görevleri ve bu görevleri tamamlaması genç öğrencilere göre daha uzun zaman alabilir. Ayrıca kendilerini rahat hissedene kadar bir göreve tekrar tekrar dönmek isteyebilirler. Öğrencilere bir kavramı anlamaları için mümkün olduğunca çok fırsat vermek amacıyla örnekler farklı bağlamlar kullanılarak düzenli ve sık bir şekilde pekiştirilmelidir.
- Öğrencilerin geçmiş tecrübeleri, anlayışlarının temelini oluşturmada yararlı olabilir. Eğitmenler, kişisel yaşam deneyimlerine dayanarak her bir öğrencinin kendi tarzında yaratıcı olmasını sağlayan belirli yetenekleri gözden geçirmelidir. Geçmişte (örneğin okulda) öğrenilen fakat bir süredir kullanılmayan bilgilerin gözden geçirilmesi de önemlidir (Formosa, 2002).

Geragoji kapsamında yaşlı yetişkinlerle çalışacak olan eğitmenlere Housden'ın tavsiyeleri Kaygın (2020) tarafından aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

- Yaşlı öğrenenler konuştuğunda, jest ve mimikleriyle onlara tüm odağını vererek dinlediğini gösterin.
- Tüm hatıralarınızın size özel olduğunu anımsayarak geçmişle alakalı olan inançlarınızı sorgulamaya istekli olun.
- Eğitimi ve yaşlı öğrenciler yargılayıcı olmayan bir duruşu kabullenirlerse, anıların paylaşımı daha derin bir seviyede gerçekleşecektir.
- Anıların daha geniş çapta yayılmasına izin verildiği durumlar dışında, grup içinde gizlilik korunmalıdır.
- En başından beri öğrencilerle iyi bir ilişki kurarak ve güvenilir olduğunuzu göstererek konforlu bir öğrenme ortamı yaratın.
- Yaşlı öğrencilere asla hatıraları özelinde konuşmaları için ısrar edilmemelidir.
- Öğitmenler, öğrencilerin ruh hallerine dikkat etmeli ve hayatlarında olup biten ve oluşabilecek kafa karışıklığı durumlarını etkileyebilecek farklı şeylere karşı duyarlı olmalıdır.
- Yaşlı öğrencilere farklı gereksinimleri olan kişiler olarak bakılmalıdır.
- Öğitmenler, bir eğitim oturumuna neyin başarılması gerektiğine dair sabit bir fikirle katılmamalıdır.
- Öğitmenler tehdit edici olmayan bir ortam yaratabilmeli ve öğrenciler için uygun bir hızda hareket edebilme, herkese karşı şeffaf olma gibi niteliklere sahip olmalı veya bu nitelikleri geliştirmelidir.

Tartışma ve Sonuç

Dünyada hızla artan yaşlı nüfusu ve beklenen yaşam süresinin uzaması, toplumsal sorunlar ve çözüm yollarının araştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, yaşlıların fiziksel, sosyal ve mental sağlıklarını iyileştirmek temel amaç haline gelmiştir. Gelecekte, yaşlılıkla ilgili sorunlar ve yaşlanma, projelerin merkezinde yer alacaktır.

Yaşlı nüfusun artışı karşısında ülkelerin sadece sağlık sektöründe değil, başta sosyal sektörler olmak üzere diğer alanlarda da hazırlıklı olması gerekmektedir. Bir toplumda yaşlı nüfusun artması, yaşlıların psikolojik, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını gerektirir (Ceylan, 2015). Yaşlı bireyler ile ilgili üretilen politikaların başında “yaşlı eğitimi” yer almaktadır. Çünkü emeklilikle birlikte daha fazla boş zamanı olan yaşlıların bu dönemi daha kaliteli bir şekilde geçirmeleri amaçlanmaktadır. Özellikle emeklilik sonrası dönemi verimli geçirebilmeleri için yaşlılara yönelik eğitim programlarının çeşitlendirilmesi ve kişiselleştirilmesi önem arz etmektedir.

Yaşlılar için genellemeler yapılması genellikle eleştirilmektedir. Bunun nedeni, yaşlıların yaşam koşulları, sağlık durumları ve gelir durumları açısından farklılık göstermesidir (McNamara & Williamson, 2012). Yaşlılar arasında görülen bu farklılıklar, yaşlı eğitimi için özel bir yaklaşım olan geragojiyi gerekli kılmaktadır. Geragoji, yaşlıların eğitimi için özelleştirilmiş metodolojiler ve hedefler sunmaktadır. Bu yaklaşım, eğitim programlarının yaşlıların özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak tasarlanmasını öngörür. Geragoji, diğer eğitim teorilerinden farklı olarak, daha odaklanmış metodoloji ve amaçlara sahiptir çünkü yaşlı eğitiminin netlik gerektirmesi ve dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırılması zorunludur. Geragoji perspektifiyle hazırlanan yaşlı eğitimi programları, öğretmenlerin yaşlıların fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik durumları hakkında derinlemesine bilgi edinmelerini sağlar, bu da sunulan eğitimin kalitesini önemli ölçüde artırır.

Daha önce de belirtildiği gibi, gerontoloji, birçok bilim dalıyla bağlantılıdır ve doğrudan yaşlılık dönemindeki insanların yaşam kalitesini artırmaya çalışır (Kalınkara, 2011). Yaşlanma ve yaşlılığın bilimi olarak tanımlanan gerontolojinin günümüzdeki gelişimi, günümüzde yaşlı eğitimi ile eğitimcilerin geliştirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Ülkemizde artan yaşlı eğitimi taleplerini karşılamak için, geragoji alanındaki çalışmaların yoğunlaşması ve devam etmesi zorunludur.

Günlük yaşamın gerektirdiği yeniliklerden uzak olan yaşlılar, aktif kalmak ve yaşam kalitelerini artırmak için yaşam boyu öğrenme faaliyetlerine daha fazla dâhil olmak istemektedir (Kılıç, 2018). Yaşlı eğitimi alanında Türkiye’de faaliyet gösteren halk eğitim merkezleri, sürekli eğitim merkezleri, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, üçüncü yaş üniversiteleri ve aktif yaş alma merkezleri gibi kurum ve kuruluşlarda görev yapan personelin geragojik bakış açısına sahip olması ve bu alanda yetkinleşmeleri için geragoji

eğitimlerine teşvik sağlanmalıdır. Ayrıca, bu eğitim ortamlarına katılacak yaşlı bireylerin daha aktif katılımını sağlamak amacıyla geragojik yaklaşımın benimsenmesi önemlidir. Çünkü yaşlı bireylerin, kendilerini ifade edebildikleri, günlük hayattan unsurlar görebildikleri ve daha rahat hissedebildikleri bu tür ortamlar, ancak geragojik bakış açısına sahip eğitimler tarafından tasarlanabilir.

Sonuç olarak, yaşlıların eğitiminde geragojik yaklaşımın benimsenmesi, yaşlıların toplum içinde aktif ve kaliteli bir yaşam sürmelerini sağlayacak temel bir adımdır. Bu yaklaşımla, eğitim programlarının etkinliği artırılarak yaşlıların yaşam boyu öğrenme süreçlerine katılımı teşvik edilecek ve böylece sosyal entegrasyonlarına destek sağlanmış olacaktır.

Referanslar

- Baringer, D., Kundra, A., & Nussbaum, J. (2004). Handbook of communication and aging research. J. Nussbaum, & J. Coupland içinde, *Instructional communication and older adults* (s. 543-562). Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Cavan, R. (2013). Self and role in adjustment during old age. *Human Behavior and Social Processes*, 526-536.
- Ceylan, H. (2015). Yaşlanan Türkiye'de yaşlı bakım personeline duyulan ihtiyaç ve yaşlı bakım programlarının önemi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 5(5), 61-68.
- Çilingiroğlu, N., & Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Geriatric Dergisi*, 7(4), 225-230.
- Dağlı, Y. (2018). Yaşlılık dönemindeki bireylerin yaşlılığa ilişkin algılarının ve yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 13(27), 449-530.
- Denney, A., & Tewksbury, R. (2013). How to write a literature review. *Journal of Criminal Justice Education*, 24(2), 218-234.
- DPT. (2007a). *Sekizinci Beş Yıllık Hayat Boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Emiroğlu, M. (1995). *Yaşlılık ve Yaşlılığın Sosyal Uyumu*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Er, D. (2009). Psikososyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 131-143.
- Findsen, B., & Formosa, M. (2011). *Lifelong learning in later life: A handbook on older adult learning*. Amsterdam: Sense.
- Formosa, M. (2002). Critical geragogy: Developing practical possibilities for critical educational gerontology. *Education an Ageing*, 73-86.
- Formosa, M. (2005). Feminism and critical educational gerontology: An agenda for good practice. *Ageing International*, 396-411.
- Formosa, M. (2019). *The University of the Third Age and Active Aging*. Switzerland: Springer Nature.
- Gündoğan, N. (2001). İşgücünün Yaşlanması ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 95-108.
- Housden, S. (2007). *Reminiscence and lifelong learning*. Leicester: National Institute of Adult Continuing Education.
- John, M. (1983). *Teaching and loving the elderly*. Springfield: Charles C. Thomas.
- John, M. (1988). *Geragogy: A theory for teaching the elderly*. Binghampton: The Haworth Press.
- Kalınkara, V. (2011). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kaygın, H. (2020). Geragoji. H. Kaygın, İ. Ulus, & B. Çukurbaşı içinde, *Hayat Boyu Öğrenme: Teoriler, Araştırmalar ve Eğilimler* (s. 12-14). Ankara: Pegem.
- Kılavuz, M. (2002, Haziran 1). Yetişkinlik ve Yaşlılık Döneminde Eğitim ve Din Eğitiminin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 59-72.
- Kilian, M. (2007). Niepełnosprawni w społeczeństwie. *Polityka Społeczna*, 14-18.
- Kilian, M. (2009). Geragogika specjalna w dobie starzenia się społeczeństw. *Dylematy (niepełno)sprawności – rozważania na marginesie studiów kulturowo-społecznych*, 316-341.

- Kılıç, Ç. (2018). Amerika'da yetişkinleri eğitim ortamına geri döndüren sebepler nelerdir? *Akademik Sosyal Çalışmalar Dergisi*, 6(64), 65-80.
- Knowles, M. (1984). *Andragogy in action*.
- Kurt, İ. (2008). *Yetişkin Eğitimi* (2 b.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Lebel, J. (1978). Betond Androgogy to Geragogy. *Lifelong learning: The adult years*, 1(9), 16-8.
- Martha T., J. (1988). Geragogy: A theory for teaching the elderly. *The Haworth Press*.
- Marus, L. (1978). Ageing and Education. *The Social Challange of Ageing*, 128.
- McNamara, T., & Williamson, J. (2012). Is age discrimination ever acceptable? *Public Policy & Aging Report*, 2012 Summer, 22(3), 1-14.
- Moody, H. (2013). Education and the life cycle: A philosophy of aging. T. & Francis içinde, *Introduction to educational gerontology* (s. 23-39).
- Müftüler , H. (2018). İstanbul'da yaşlılık ve yaşlılığın yapısal değişimi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-80.
- Onur, B. (2000). *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm* (5. b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Peterson, D. (1983). *Facilitating education for elders learners*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schuetz, J. (1982). Geragogy: Instructional programs for elders. *Communication Education*, 31(4), 339-347.
- Simson, S., Estina, T., & Laura B, W. (2002). Who is teazhing lifelong learners? A study of peer educators in Institutes. *Gerontology&Geriatrics Education*, 22(1), 31-43.
- Tufan, İ. (2007). *Birinci Ulusal Yaşlılık Çalıştayı Sonuç Bildirgesi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Gerontoloji Bölümü.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK. (2023, 07 06). *Türkiye İstatistik Kurumu*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688> adresinden alındı
- Van Wynen, E. (2001). A key to succesful aging. Learning-style patterns of older adults. *Journal of Gerontological Nursing*, 27(5), 6-15.
- Wlodkowski, R. (2008). *Enchancing adult motivation to learn*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Wright, P. (2016). Helping older adults conquer digital tablets. *Gerontechnology*, 14(2), 78-88.
- Yeo, G. (1982). ldergogy: A specialised approach to education for elders. *Lifelong learning: he adult years*, 4-7.
- Yumurtacı, A. (2007). *Nüfusun Yaşlanması ve Avrupa Enerji Piyasalarına Etkileri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

Extended Abstract

Aging is a life process in which a person undergoes changes that lead to structural and organismic deterioration, resulting in decreased work efficiency, loss of balance, and deteriorated health (Yumurtacı, 2007). Conversely, aging is also considered a period of active and productive life (Kılavuz, 2002). Although mental and physical capacities and mobility decrease with age, individuals may not perceive themselves as old (DPT, 2007a). Therefore, society should adopt a positive perspective towards the elderly, recognizing that old age is a natural progression of life (Çilingiroğlu & Demirel, 2004). Old age is not a static or unchanging period; it involves the interplay of various forces, with wisdom and insight at its core, necessary to persevere despite life's challenges (DPT, 2007a).

The National Workshop on Ageing has highlighted the misconception that older people lose their cognitive abilities with age, noting that the belief older people have significantly lower intelligence, memory, and learning abilities than younger people is a prevalent prejudice that impedes their integration into society (Tufan, 2007).

Education in old age is crucial for addressing the social, economic, psychological, and physical needs of the elderly (Kılavuz, 2002). Besides providing information, education serves as a socialization factor that influences behavior, helping older people to maintain contact with others, broaden their horizons, and engage in meaningful activities. Through education, elderly individuals have the opportunity to remain useful, assume significant roles, develop new skills, enjoy leisure, lead healthy lives, and fulfill their need for self-expression and control (Kurt, 2008).

Geragogy contends that the unique characteristics of older people necessitate a distinct educational theory. Although some critics argue that geragogy should not provide comprehensive educational theories for older learners, it should foster awareness and sensitivity to age-related issues (Vikipedi, 2022). Gerontology, which intersects with various disciplines like geriatrics, architecture, technology, social work, and psychology, supports the implementation of targeted educational programs for the elderly (Kilian, 2007, 2009).

Geragogy trainers initiate the educational process for older adults with a thorough assessment, considering the individual's needs, educational background, and physical and psychological strengths and weaknesses. Consequently, goals are set, and the learning process begins (Martha T., 1988). Older people need guidance as they may lack the practical skills they once possessed. Training programs are thus tailored based on their knowledge and experience (Kilian, 2007).

Person-centered learning in gerontology promotes self-awareness, solitude, togetherness, and adaptability to change. Learning outcomes for the elderly can be enhanced through a communication curriculum emphasizing individual and social skills, tailored and personalized for their specific needs (Schuetz, 2009).

Elderly individuals possess more experience than younger adults and often demonstrate a stronger adherence to their traditions. While this experience is valuable, it is not always beneficial as it may include significant disappointments which can hinder educational processes. However, if these experiences are revised and adapted to contemporary realities, the educational process can be expedited. Educators can maximize the elderly's experience by guiding social interactions, planning educational content, evaluating elderly experiences, and enhancing the educational quality by focusing on these aspects (Moody, 2013).

The evolution of gerontology, defined as the science of aging and old age, plays a crucial role in the dissemination of necessary training for elderly education. Alongside geragogy, it is continuously developing to meet the growing demands for elderly education. This is essential due to the increasing elderly population.

To ensure that staff in educational environments such as continuing education centers, third age universities, and active aging centers are equipped with a geragogical perspective, geragogical training should be promoted. Furthermore, the geragogical approach is critical for enhancing the participation of elderly individuals in these educational settings, as educators with a geragogical perspective are better equipped to create comfortable and engaging learning environments for them.

In summary, the process, environment, outcomes, and sustainability of elderly education are significantly enhanced when designed with a geragogical approach, ensuring a more favorable and well-structured educational experience for the elderly.